

Nagy Bernadett

Enyém a vár, tiéd a lekvár

Mind Magyarországon, mind Európában kevés olyan költő van, aki kifejezetten és – ha nem is kizárólagosan, de – főként gyermekeknek ír verseket. Minden nemzetnek nagy kincs lenne egy Weöres Sándor- vagy Tamkó Sirató Károly-életmű, ahogy számunkra valóban az. Sokkal gyakoribb manapság, hogy bizonyos szerzők, presztízsként kezelve a dolgot, egy-egy kötettel feltűnnek, aztán eltűnnek a színről. Ezek között találhatunk jól sikerült próbálkozásokat, mint Kukorelly Endre *Samunadrág* című kötete, de akadnak bőven kudarcok is. Fecske Csaba azonban e szempontból feddhetetlen. Gyermekeköltőként nemcsak hogy figyelembe vehető, de nehéz is lenne másként kezelni, hiszen eddig megjelent műveinek csaknem felét a gyermekeknek ajánlja. A József Attila-díjas szerző legfrissebb kötete, a *Tolvaj szél*, a Holnap Kiadó gyermekvers sorozatában látott napvilágot.

A gyermeklírát általában a könnyed, derűs hangulat és az élményszerűség jellemzi, mind auditív, mind vizuális értelemben. Hangzóssága és zeneisége, amely akár eltűzött is lehet, jellemzően képgazdagsággal párosul. Ha ez a jó gyermekvers képlete, akkor Fecske Csaba újfent kitűnő alkotást hozott létre. Ám ha nem csupán az elmélet, hanem a gyakorlat oldaláról is közelítünk a kötethez – amit a gyermekek érdekében tanácsos is megtennünk –, akkor merőben más szempontok elé kell állítanunk a verseket.

Az első és legfőbb kérdésem bármely ilyen jellegű kötetrel kapcsolatban: vajon a gyermekek számára milyen mértékben befogadhatóak és maradandóak e költemények? A befogadhatóság, úgy, ahogy a felnőttek irodalmában az, itt sem lehet csupán forma kérdése, a tartalomnak is meghatározó szerepe van. Ha nem elég érdekfeszítő a témája, ha nem hordoz izgalmat az epikus szál, vagyis ha a gyermeket untatja az, amiről a vers szól, akkor rövid távon eljátszik vele, de ha nem mond, nem ad neki a rímeken és ritmuson túl mást a mű, el fogja felejtetni. Fecske Csaba versei átmenetileg szórakoztatóak lehetnek a gyerekeknek, mert olyan témákból válogat, mint például a természet azon részei, amelyekkel a gyerekek naponta találkozhatnak: évszakok, növények, állatok, égitestek. Vagy mindennapjaikban vannak jelen, mint a család, a betegségek stb. A kötet legjobb és legértékesebb darabjai mégis azok a versek, amelyek a gyermek nézőpontjából gondolkodnak el a létezés kérdéseiről (*A világ; Hol voltam; Én meg nem én*). E művekben fedezhető fel az egyetemesség és nyitottság, amelyre egy gyermek képzeletének szüksége van. Olyan kérdésekkel állítja szembe a vers hallgatóját/olvasóját, amelyekre válaszolva, vagy akár csak a választ keresve (számára észrevétlenül) építeni kezdi saját egzisztenciáját. A szerző tanversikéi megint más jelleget öltönek, nem a tipikus, moralizáló tanvers-, tanmesetípussal találkozunk, hanem sokkal kéz-

zelfoghatóbb iskolás tudással. Ez segít a gyermeknek elsajátítani valami egészen konkrétat (például a földrajzot), de már nem gondolkodtatja el mélyebben a számára igazán fontos kérdésekről. Ugyanolyan többlet nélküli, kiüríthető tartalmat hordozó alkotások ezek, mint a hétköznapi témáit boncolgató versek.

A kötet szerkezete ráadásul nem minden ponton segít áttekinthetővé tenni ezt a tartalmat. A versekben szereplő témák legtöbbször egy-egy tömbben helyezkednek el, így van ez az altatókkal, az említett tanversekkel, a növényekről, és az állatokról szóló költeményekkel stb. is. Ám amikor például a kötet nyitó versével találkozunk, rögtön kérdésessé válik, mit keres egy altató ott, ahol éppen lendületet kellene vennie az amúgy nagyon is életeli műnek. Igaz, hogy a kötet címét rejtő sor igazolhatja, miért ezt választották nyitánynak, ám ennek ellenére nem tartom szerencsésnek, hogy az altató-csokorból kiszakítva itt árválkodjon a *Félálom*.

Van még egy kétes mozzanat Fecske Csaba műveiben, s ez a személyesség kérdése. A szerző egész költészetét jellemzi a vidéki otthonosság, amelyből most is megszólal. Kötődik a falvakhoz, településekhez, amelyek neve hangzás alapján akár mesébe is beillene (Arnót, Ároktő, Bódvarákó, stb.), továbbá kötődik Ákoshoz és Lillához, a kötet két néven szólított alanyához is. Kérdés, hogy mit adhat Dobódel vagy Teresztenye annak a gyerkőcnek, aki az ország más szegletében nevelkedik? Bármennyire dicséretes ez a folklorisztikusság, neki valószínűleg Görömböly nem jelent többlet mókás rímnél, és talán egy „Tücsökfalva” (vagy más fiktív, jelentéstartalommal bíró helymegnevezés) nagyobb élményt nyújtana. Ákossal és Lillával is hasonló a helyzet. Nem véletlen, hogy Piroska is a piros sapkájáról kapta a nevét, és nem valódi névről van szó: a

gyermeknek szükségük van arra, hogy azonosulni tudjanak a szereplővel, s egy konkrét név csak nehezíti ezt. Minden gyerek azt szeretné, ha róla szólna a történet. Ha Lilla nyaral, és Ákos iskolába megy, akkor hiába teremtett életképes szituációt a szerző, nem biztos, hogy a gyermek el tudja foglalni benne az őt megillető helyet, és az élményt a sajátjaként tudja kezelni. Ha ez bekövetkezik, elfordul a történettől, mert az nem tartja fenn érdeklődését. A közelmúlt gyermekirodalma már szolgáltat meggyőző ellenpéldákat, mint amilyen Bartos Erika *Anna, Peti és Gergő* c. könyvsorozata, de úgy gondolom, nem lehet véletlen, hogy a régi nagy mesék esetében általában odafigyeltek erre.

Több helyen olvastam azt a közhelyes ajánlást, hogy a versek nemcsak gyermeknek, de a felnőtteknek is maradandó élményt nyújtanak. Nos, ez egyáltalán nem igaz, de nem is baj, mert az ilyen „sokat markol, keveset fog” típusú próbálkozások sokszor rosszul sülnek el, s végül sem a kicsik nem lelik benne örömeiket – mert részben vagy egészben nem befogadható számukra –, akik pedig megérthetnék, már nem vesznek a kezükbe ilyesmit. Ám szerencsére cáfolhatom a fenti állítást: ez a könyv (a Fecske Csaba más kötetében szereplő mesékkel ellentétben) kizárólag gyermekekhez szól. Némely költemény (svéd gyermekvers mintára) az ő szájukból idézve, némely külső szemlélő szemszögéből, róluk írva, más részük pedig felnőttesen, de játékosan, oktató jelleggel, őket megszólítva hozza szituációba tárgyát.

A kötetben a szövegeket sok helyen nem kötik egyszerre a nyelv és a logika szabályai, csupán szabad játék alakul ki. Ilyen, logikát nélkülöző játék a szavakkal és a ritmussal például az *Inga* című mondóka. A szakirodalom szerint a fiktív szavak alkotta szöveg is lehet vers, ha ritmusa van és/vagy rímel, hiszen a célközönséget éppen

ez a puszta zeneiség gyönyörködteti anélkül, hogy a mondóka értelmét keresné. Ez, bizonyos pontig, valóban így is van, de vajon mi játszódik le egy gyerekben, amikor egy következő fejlődési szakaszban elgondolkodik e szavak értelmén, s nem találja őket? Hiszen a kis olvasót egy idő után már nem kizárólag a ritmus érdekli, hanem a szöveg is, a benne rejlő hangulatokkal, érzelmekkel, gondolatokkal. Ha egy ilyen mondókát ő maga költ, akkor idővel egyszerűen elhagyja, és érettségének új fokán keresi szórakozásának tárgyát. Ám ha ezt felnőttől kapja, meggyengülhet bizalma az idősebbel szemben, rádöbbenve, hogy a mű számára nem nyújt elegendő szellemi táplálékot.

A verseket Gyórfi András illusztrációi kísérik, de a művész karaktere nem tükröződik vissza bennük. Talán nem inspirálták őt kellő mértékben a művek, vagy egyszerűen nem is akart többet elérni.

A gyermeklíra ma divatban lévő, piacképes vonalának komoly hiányossága annak elfogadása, hogy kizárólag könnyed, derűs hangulatot és érzéseket idézhet. E tekintetben ide kapcsolódik az ismertetett kötet is. Más gyermekirodalmi műfajokban, mint például a mese, jellemzően fellelhető a jó–rossz ellentétpár. A gyermeki szellemnek a szélsőségekre szüksége van, hisz ezek uralkodnak gondolkodásában is. Ha az ellentét két végpontja nem kerül valódi konfrontációs helyzetbe egymással, vagy nincs is minek összeütköznie, mert kizárólag a jó képviselteti magát, mint a *Tolvaj szél*-ben is, akkor a mű nem nyújt valódi segítséget a gyermeknek problémái, szorongásai feloldásához, bár a költeményekben szereplő epikus mozzanat teret biztosítana erre. Az, hogy a gyerekek élete felhőtlen, csak újabb hamis közhely. Észre kell vennünk: nem vesszük őt komolyan, ha ezt tényleg elhisszük.

(Fecske Csaba: *Tolvaj szél*, Holnap Kiadó, Budapest, 2008)

